

Tiedeliiton puheenjohtaja Taina Saarisen tervehdys

Tiede- ja korkeakoulupolitiikassa elettiin 1970-luvun alussa kuumia aikoja, kun suuria ja kauas kantaneita uudistuksia oli suunniteltu jo muutamien vuosien ajan.

Tutkinnonuudistus oli käynnistetty 1960-luvulla historioitsija Marja Jalavan (2012) mukaan melko asiantuntijavetoisesti, mutta 1960-luvun lopulla sekin sai uutta suuntaa yliopistopolitiikan puoluepolitisoitumisen myötä. Yhtäällä sivistykseen ja toisaalla tehokkuuteen, tai FYTT-toimikunnan termein ”tieteellisyyteen ja ammatillisuuteen” liittyvät jännitteet olivat näkyviä tuolloin, kuten nykyäänkin.

Samoihin aikoihin käynnissä ollut hallinnonuudistus kuohutti erityisesti mies ja ääni -periaatetta jarruttanutta professorikuntaa, joka järjestäytyi vuonna 1969 Professoriliitoksi. Jo paria vuotta aiemmin oli perustettu Korkeakoulujen assistenttiliitto, sittemmin Tieteentekijöiden liitto, tukemaan nuorten tutkijoiden työ- ja palkaturvaa.

Puoluepoliittinen polarisoituminen näkyi tiede- ja korkeakoulupolitiikassa myös uusien yhdistysten perustamisena. Vuonna 1971 perustettiin sekä vasemmistolainen Tiedepoliittinen yhdistys Tiepo, että oikeistolaista politiikkaa edustanut Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen säätiö KTTS, joka tunnettiin epävirallisemmin myös Kanslerisäätiönä. Kansliapäällikkö Jaakko Numminen tosin muistelee opetusministeriön nuorempien virkamiesten kutsuneen säätiötä ”Gangsterisäätiöksi”. (Numminen 2021.)

Tässä poliittisessa ilmapiirissä *Edistyksellinen tiedeliitto* perustettiin Jyväskylän yliopiston Lyhyt-salissa lokakuussa 1972 perustajajäsen Pekka Puskan sanoin ”tasapainottamaan tilannetta yhteiskunnan yleisen poliittisen jakautuman mukaan”. (Puska 2012, 141) Niin sanottujen keskiryhmien eli Keskustapuolueen, Liberaalisen kansanpuolueen ja Ruotsalaisen kansanpuolueen tiedepoliittisille tavoitteille haluttiin tarjota väylä. Tarkoitus oli erottaa sekä tuolloisesta vasemmistolaisesta että oikeistolaisesta värityneestä korkeakoulu- ja tiedepolitiikasta, ja kanavoida keskiryhmien tiedepoliittisia tavoitteita päättäjille.

Liiton nimi kuvaa omalla tavallaan perustamisvaiheen poliittista dynamiikkaa. Perustajajäsen, valtio-opin professori ja liberaalisen kansanpuolueen kansanedustaja Olavi Borg muistelee (Borg 2015, 148–149) nimenvallintaan liittyneen sekä jonkinlaista poliittista omimista että erottautumishalua. Sana ”Edistyksellinen” ei ollut kelvannut vasemmistolaiselle TIEPOLle, ja itse asiassa ”edistyksellinen” olikin 1970-luvulle tullessa vasemmistopiireissä alkanut muuttua rakenteet säilyttävän reformipolitiikan synonyyminä jopa kirosanaksi (Nordenstreng 2013).

”Edistyksellisen” luonnehdintaa ei toisaalta keskiryhmissä haluttu vasemmistolle jättääkään. Olavi Borg arveli, että samalla tehtiin pesäeroa kovimpiin oikeistolaisiin, joita ei haluttu jäsentöön. Liiton perustamisvaiheita muistellut kansliapäällikkö Jaakko Numminen toteaa, että edistyksellisellä haluttiin mahdollisesti viitata

myös liberaalisen kansanpuolueen edeltäjän Edistyspuolueen muistoon. Kun nimeä sitten myöhemmin ainakin 20-vuotisjuhluvuonna haluttiin muuttaa, niin poliittinen kuohunta oli jo sen verran laantunut, että perusteita ei muutokselle enää löytynyt.

Puoluepoliittisesti värittynein vaihe korkeakoulupolitiikassa vaimeni hiljalleen 1980-luvulla. Tutkinnonuudistus ja hallinnonuudistus oli viety läpi ja Suomen Akatemian uudistamiseen ja Tieteen keskuustoimikunnan perustamiseen liittyvät suurimmat laineet olivat laantuneet.

Edistyksellinen tiedeliitto jatkoi toimintaansa, jonka keskeisiä toimintamuotoja ovat olleet vuosittaiset Edistyksen päivät sekä Tiedepolitiikka-lehti. Edistyksen päivät kerää edelleen lukuisan joukon osallistujia kuuntelemaan ja keskustelemaan monitieteisesti ajankohtaisista yhteiskunnallisista kysymyksistä.

Vuoden 2021 Edistyksen päivät tarkasteli Pandemiaa tietoyhteiskunnassa sukupuolten tasa-arvon, rokotekriittisyyden, koulutuksen, terveydenhuollon, disinformaation, tiedelukutaidon ja pandemiatutkimuksen näkökulmista (ks. Tiedepolitiikka-lehden numero 4/2021).

Tiedepolitiikka-lehti on kehittynyt tiedeliiton tiedotuslehdestä täysimittaiseksi tiedejournaliksi. Lehti julkaistaan nykyään painetun lehden lisäksi sähköisenä versiona TSV:n journal.fi -palvelussa.

Nyt, vuonna 2022, liiton toiminta on parin vuoden ajan järjestetty hallituksen kokouksia myöten verkossa. Pandemia-ajan hengen mukaisesti myös Helsinkiin Tieteiden talolle suunniteltu

juhlaseminaari päätettiin siirtää Zoom-ympäristöön. Hyvä puoli verkkopohjaisessa toiminnassa on, että kauempaakin pääsee helposti osallistumaan. Tasa-arvokysymyksiä ei toki sentään verkko-osallistumisella ratkaista. Tiedeliitolla riittää tekemistä vielä tulevinakin vuosina.■

Lähteet:

- BORG, O. (2015) Valtio-oppinut vallan kamareissa. 1960–1990-lukujen politiikkaa osallistujan ja tutkijan silmin. Tallinna-kustannus.
- JALAVA, M. (2012). The University in the Making of the Welfare State: The 1970s Degree Reform in Finland. Peter Lang.
- NORDENSTRENG, KAARLE (2013). Arvojen vallankumous 1960-1970 luvuilla. Teoksessa: Lahti, Raimo (toim.). Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle. Pekka Koskisen (1943–2011) muistojulkaisu. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, 1–7. Saatavilla: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102535/arvojen_vallankumous.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- NUMMINEN, J. 2020. Sivistys-Suomen synty. Osa I koulutuspolitiikka. Otava.
- PUSKA, P. (2012) Terveystohtori. Otava.

Avauspuheenvuoro Edistyksellisen tiedeliiton juhlaseminaarissa Suomen tiede- ja korkeakoulupolitiikan suunta 10.2.2022.